

**Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Факультет психології, історії та соціології
Кафедра історії, археології та методики викладання**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректорка з навчальної та
науково-педагогічної роботи,
голова науково-методичної ради

 Дар'я МАЛЬЧИКОВА

«13» жовтня 2025 р.

**Програма атестації здобувачів вищої освіти
захисту кваліфікаційної роботи**

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта

Спеціалізація 014.03 Історія та громадянська освіта

Освітня програма Середня освіта (історія)

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Форма навчання денна, заочна

ПОГОДЖЕНО

на засіданні науково-методичної ради
факультету психології, історії та соціології

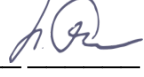
Голова НМР

Тетяна Швець

«16» вересня 2025 р., пр. № 2

Івано-Франківськ, 2025 р.

Затверджено на засіданні кафедри
історії, археології та методики викладання
Протокол № 4 від 15 вересня 2025 р.

Завідувачка Наталя КУЗОВОВА
(Підпис)

Гарант освітньої програми

Сергій ВОДОТИКА

Підготовка до атестації та атестація здобувачів вищої освіти
 Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
 Спеціальність 014 Середня освіта
 Спеціалізація 014.03 Історія та громадянська освіта
 Освітня програма Середня освіта (історія)
 Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі або проблеми в галузі освіти, що передбачає здійснення інновацій та/або проведення педагогічних досліджень і характеризується невизначеністю умов
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права та обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність). ЗК 2. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботі в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (професійна компетентність). ЗК 3. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність та мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність). ЗК 4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети (лідерська компетентність). ЗК 5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність)
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	ФК 1. Здатність навчати учнів історії, моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів. ФК 2. Здатність формувати та розвивати ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей.

	ФК 3. Здатність добирати і використовувати сучасні та ефективні методики та технології навчання, виховання і розвитку учнів. ФК 4. Здатність розвивати в учнів критичне мислення. ФК 5. Здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу. ФК 6. Здатність формувати ціннісні ставлення в учнів. ФК 7. Знати історичні факти, що відображають історію Південної України та методику її викладання; уміти вести краєзнавчу роботу, виявляти, пропонувати та сприяти збереженню історико-культурних пам'яток. ФК 8. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації. ФК 9. Здатність мати стійкі переконання щодо важливості інтелектуального сумління, бути чесним в професійній діяльності, уникати симуляцій, плагіату й інших виявів не доброчесності. ФК 10. Здатність до безперервного професійного розвитку
Програмні результати навчання	
ПРН 1. Визначати предметний зміст та послідовність його опрацювання з урахуванням вимог державного стандарту освіти, типових освітніх програм, попередніх результатів навчання учнів, їхніх освітніх потреб; формувати в учнів уявлення про історію на підставі сучасних наукових досягнень. ПРН 2. Розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей; формувати готовність до їх застосування у позанавчальній діяльності. ПРН 3. Добирати доцільні форми, методи і засоби навчання, відповідно до мети і завдань навчального заняття, вікових та інших індивідуальних особливостей учнів; застосовувати інноваційні технології навчання історії; упроваджувати технології та методики особистісно зорієнтованого, інтегрованого навчання, виховання та розвитку учнів. ПРН 4. Формувати в учнів уміння аналізувати, обґрунтовувати, доводити власну думку, ставити запитання, висувати власні припущення, розрізняти факти і здогади, узагальнювати інформацію; застосовувати технологію критичного мислення для розуміння себе, своїх цінностей та потреб, здатності до осмислення власних рішень та їх наслідків, навичок рефлексії; розвивати в учнів здатність протистояти інформаційному тиску, усвідомлювати маніпуляції. ПРН 5. Оцінювати результати навчання учнів та здійснювати їх моніторинг на засадах компетентнісного підходу.	

ПРН 6. Формувати ціннісні ставлення в учнів у процесі їхнього навчання, виховання та розвитку.

ПРН 7. Формувати в учнів знання про історичні факти, що відображують історію Південної України, стійкі переконання про необхідність збереження історико-культурних пам'яток.

ПРН 8. Виявляти повагу до різноманітних національних спільнот як невід'ємної складової історії України, дотримуватись демократичних цінностей, вироблених у процесі історичного розвитку України та світу.

ПРН 9. Знати форми та напрями особистісного професійного розвитку, професійні права, мати сформовану мотивацію до здійснення професійної діяльності, дотримуватись принципів академічної доброчесності.

ПРН 10. Застосовувати в педагогічній діяльності наукові методи пізнання; інтегрувати інновації у власну педагогічну практику; планувати власний професійний розвиток.

ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Захист кваліфікаційної роботи відбувається згідно з п. 9 Положення про кваліфікаційну роботу (проект) (наказ ХДУ від 09.10.2020 № 953-Д), Порядку оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Херсонському державному університеті (наказ від 28.08.2024 № 410-Д), Порядку оскарження процедури проведення та результатів оцінювання контрольних заходів у ХДУ (наказ від 07.09.2020 № 802-Д) та інших нормативних актів ХДУ (<https://www.kspu.edu/Legislation/educationalprocessdocs.aspx?lang=uk>)

Академічна успішність здобувача освіти під час державної атестації здобувачів вищої освіти оцінюється за шкалою, що застосована в ХДУ з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS.

Критерії оцінювання кваліфікаційних робіт (проектів)

Оцінка за шкалою ECTS	За 100-бальною системою	Оцінка за національною шкалою
A	90 – 100	Відмінно
B	82-89	Добре
C	74-81	
D	64-73	Задовільно
E	60-63	
FX	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Основними критеріями оцінювання кваліфікаційних робіт (проектів) є:

1. Якісне написання та оформлення роботи.

2. Якість публічного захисту.

Критерії оцінювання кваліфікаційних робіт (проектів)

Форма оцінювання кваліфікаційної роботи (проекту) – захист кваліфікаційної роботи. Підсумкова кількість балів (максимум 100 балів) визначається як сума балів за написання, оформлення (50 балів) та захист перед комісією (50 балів). Підсумкова оцінка в межах 100 балів «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» заноситься у протокол захисту кваліфікаційних робіт (проектів) та відомість з результатами атестації.

№	Види робіт Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
I. Якісне написання та оформлення роботи		
1.	Аргументація актуальності теми, її теоретичної і практичної цінності	5 балів
2.	Достатність використання наукової літератури	5 балів
3.	Необхідність і достатність емпіричних даних для розв'язання визначених завдань	5 балів
4.	Обґрунтованість методики дослідження	5 балів
5.	Відповідність висновків завданням дослідження	5 балів
6.	Відповідність структури роботи обраній темі	5 балів
7.	Чіткість, логічність, послідовність викладення матеріалу	5 балів
8.	Грамотність	5 балів
9.	Етичний аспект роботи, дотримання норм академічної доброчесності	5 балів
10.	Своєчасність підготовки роботи до захисту відповідно регламенту роботи університету	5 балів
II. ПУБЛІЧНИЙ ЗАХИСТ:		
11.	Лаконічність і логічність виступу студента	25 балів
12.	Глибина і вірність відповідей на питання членів ЕК	25 балів
ЗАГАЛЬНА СУМА БАЛІВ (ПІДСУМКОВИЙ БАЛ)		100 балів

Оцінювання кваліфікаційної роботи (проекту) щодо критерію етичного аспекту та дотримання норм академічної доброчесності регламентується Порядком виявлення та запобігання академічному плагіату у науково-дослідній та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти.

Оцінка здобувача за кваліфікаційну роботу (проект) формується на основі оцінки наукового керівника, рецензента та захисту, що регламентується Порядком оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Херсонському державному університеті

Оцінка за кваліфікаційну роботу (проект) може бути знижена у таких випадках:

1. Недоліки в оформленні.

1.1. Відсутність будь-якої складової у структурі роботи, що передбачено чинними вимогами університету до роботи певного рівня вищої освіти.

1.2. Недотримання вимог щодо оформлення робіт.

1.3. Наявність не виправлених друкарських помилок, пропусків, граматичних і стилістичних помилок.

1.4. Відсутність авторської інтерпретації змісту таблиць і графіків.

1.5. Наявність в бібліографії робіт, на які відсутні посилання у самій роботі.

1.6. Наявність помилок в оформленні бібліографії.

1.7. Бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено довільно, без дотримання вимог дійсного Положення про кваліфікаційну роботу (проект).

1.8. Обсяг роботи не відповідає вимогам.

2. Недоліки змісту як структурної складової роботи.

2.1. Зміст роботи не розкриває тему повністю.

2.2. Сформульовані розділи (підрозділи) не відбивають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта, тобто не стосуються теми (предмету, об'єкту) дослідження.

3. Недоліки вступу.

3.1. Висвітлення актуальності багатослівне, без зазначення сутності проблеми або наукового завдання.

3.2. Мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відбиває специфіки об'єкта і предмета дослідження.

3.3. В об'єкті не виділяється та його частина, яка є предметом дослідження.

3.4. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу не співвідносяться між собою як загальне і часткове.

3.5. Має місце збіг формулювання проблеми, мети, завдань роботи.

4. Недоліки оглядово-теоретичного розділу роботи.

4.1. Наявність фактичних помилок в огляді літератури.

4.2. Відсутність згадування важливих літературних джерел, що мають пряме відношення до розв'язання проблеми та опублікованих у доступній для студентів літературі, що вийшла друком за останні 5 років.

4.3. Використання великих фрагментів чужих текстів без вказівки на їх джерела, у тому числі кваліфікаційних робіт (проектів) студентів минулих років.

4.4. Відсутність аналізу зарубіжних праць, присвячених проблематиці дослідження.

4.5. Відсутність аналізу вітчизняних праць, присвячених проблематиці дослідження.

4.6. Теоретична частина не завершується висновками і формулюванням предмета власного емпіричного дослідження (для кваліфікаційної роботи (проекту) рівня «магістр»).

4.7. Тема роботи не збігається з метою дослідження.

4.8. Теоретична і практична частини не узгоджуються між собою.

5. Недоліки аналітичного та емпіричного розділів роботи.

5.1. Робота побудована на основі чужої методики, модифікованої і скороченої автором без перевірки якості модифікації і скорочень.

5.2. Автор використовує методики без посилань на джерело їх отримання або їх автора.

5.3. У роботі відсутній детальний опис процедури проведення дослідження: за наведеним описом відтворення процедури є неможливим.

5.4. У роботі відсутня інтерпретація отриманих результатів, висновки побудовані як констатація первинних даних.

5.5. Отримані результати автор не співвідносить з результатами інших дослідників, роботи яких він обговорював у теоретичній частині.

6. Недоліки висновків.

6.1. Кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають визначеним завданням.

6.2. Висновки неконкретні, мають описовий характер.

7. Етичні аспекти роботи.

7.1. Автор порушив етичні норми, невиправдано розкрив анонімність учасників дослідження.

7.2. Автор використовує дані інших дослідників без посилання на їх праці, де ці результати опубліковані.

7.3. Автор формулює практичні рекомендації, пропонуючи рішення, що виходять за межі його професійної компетентності і можуть мати непередбачувані наслідки для суспільства.

8. Недоліки в організації роботи.

8.1. Недотримання графіку виконання роботи.

8.2. Несвоєчасність підготовки роботи до захисту.

8.3. Несистематичність роботи з науковим керівником.

Методика і алгоритм розробки та встановлення критеріїв оцінок відображають рівень виконання якісних параметрів роботи і врахування визначених помилок, недоліків з їх кваліфікаційним поділом на грубі помилки та недоліки.

У випадку незгоди із результатами оцінювання кваліфікаційної роботи/проекту та/або підтверджень щодо порушення процедури захисту, здобувач вищої освіти має право не пізніше наступного робочого дня після дня оголошення результатів, подати письмову апеляційну заяву на ім'я проректора. Процедура апеляції регламентується «Порядком оскарження процедури проведення та результатів оцінювання контрольних заходів у Херсонському державному університеті», затвердженого наказом ректора від 07.09.2020 № 802-Д.

Список рекомендованих джерел:

Основна література

1. [Положення про кваліфікаційну роботу \(проект\) \(Наказ ХДУ від 09.10.2020 № 953-Д\)](#)

2. [Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності](#)
3. [ЗАГАЛЬНІ ПОЛІТИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАННІ, ВИКЛАДАННІ Й ДОСЛІДЖЕННЯХ У ХЕРСОНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ](#). Івано-Франківськ, 2023.
4. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України / <http://mon.gov.ua/>
5. Про затвердження концептуальних засад реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти. Наказ МОН № 1072 від 30.07.2024 року.
6. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України / <http://mon.gov.ua/>
7. [Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя](#)» (від 18.12.2006 р.). Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_975
8. Державний стандарт базової середньої освіти (30 вересня 2020 року). Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/d-erzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
9. Професійний стандарт вчителя закладу загальної середньої освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-k-lasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti>.
10. Типові освітні програми. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>
11. Методичні рекомендації про викладання правознавства у 2021/2022 навчальному році. МОН України. Режим доступу: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-pro-vykladannya-pr-avoznavstva-u-2021-2022-navchalnomu-rotsi/>
12. Навчальні програми з історії, 5-9, 10-11 класи/ Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України / <http://mon.gov.ua/>
13. Курилів В.І. Методика викладання історії Львів; Торонто, Світ, 2003.
14. Курилів В.І. Методика викладання історії. Курс підвищення кваліфікації вчителів історії: Навчальний посібник. – Харків-Торонто, 2008.
15. Левітас Ф.Л., Салата О.О. Методика викладання історії. Посібник учителя. – Харків, 2006.
16. Лях С. Р. [Методологія історії: класика і практика : навчальний посібник](#). Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 130 с.
17. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. – К.: Генеза, 2005.
18. Пометун О., Фрейман Г. Нові підходи до вибору структурування історичної освіти // Історія в школах України. – 2000. – № 1. – С. 2-7.
19. Стефанюк Г. [Теорія і методика наукових досліджень : опорні конспекти лекцій, глосарій і самостійна робота. Навчально-методичний посібник для](#)

[студентів денної і заочної форм навчання спеціальності 032 «Історія та археологія»](#). Івано-Франківськ, 2018. 132 с.

20. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація. Навч.-метод. посіб. Київ: НАДУ, 2008.
21. Стельмах С.П. МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРІЇ, методологія історичної науки [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во "Наукова думка", 2009. 790 с.: іл. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Metodologiya_istorii
22. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: Навчальний посібник для педагогічних вузів. – Тернопіль, 2003.
23. Яковенко Г.Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник / Г.Г. Яковенко. – Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. – 324 с.

Допоміжна література

24. Батенко Г.В. Повстання 1929 року в Палестині: релігія, економіка, політика у викладанні історії. Актуальні проблеми історичної освіти: Матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції / Редкол.: к.і.н., доц. Н.М.Кузовова (відп. ред.) та ін.Херсон: Вид-во ХДУ, 2021.С.5-7.
25. Бойков Ю.А. Теоретичні аспекти розгляду понять «держава» і «народ» при викладанні історико-правових дисциплін. Актуальні проблеми історичної освіти: Матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції / Редкол.: к.і.н., доц. Н.М.Кузовова (відп. ред.) та ін.Херсон: Вид-во ХДУ, 2021.С.13-17
26. Водотика С. Г. Від неоліту до початку великого переселення народів: Давня історія Херсонщини. – 14 др. арк. Херсон: Айлант, 2019. 248 с. ISBN 978-966-630-216-1.
27. Водотика С. Г., Чуднова С. Г. Історія адміністративно-територіального устрою Херсонщини: Навч. посібник. Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2019. 60 с.
Водотика С.Г.,Менделенко В.В., Волосевич І.І., Савенок Л.А. Писемна давня історія Херсонщини. Кочовий світ Херсонщини. Навчально-методичний посібник. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021, 166 с.
28. Водотика С.Г.,Савенок Л.А. Давня історія Херсонщини. Дописемна історія Херсонщини. Навчально-методичний посібник для студентів денної (заочної) форми навчання спеціальності 032 Історія та археологія, 014.03 Середня освіта (Історія) рівня вищої освіти «бакалавр». Херсон: ТОВ Айлант, 2019, 132 с.
29. Водотика, С. Г. Українці в арміях світу / Сергій Водотика, Тетяна Водотика. — Х. : Віват, 2020. — 256 с.
30. Єфіменко Г. Г., Кульчицький С. В., Пиріг Р. Я., Скальський В. В., Якубова Л. Д. Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 620 с., 124 с. іл. – (Україна. Нариси історії). Режим доступу:

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016476.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1

31. Даниленко В. М., Крупина В. О., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є., Стяжкіна О. В., Якубова Л. Д. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 544 с., 96 с. іл. – (Україна. Нариси історії). Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016477.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
32. Головка В. В., Якубова Л. Д. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 592 с., 48 с. іл. – (Україна. Нариси історії). Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016478.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
33. Заборонити рашизм / В. Огнев'юк, В. Андрєєв, В. Брехуненко, М. Відейко, Б. Гуменюк, І. Гирич, Л. Масенко, Ю. Митрофаненко, В. Огризко, О. Палій, В. Піскун, П. Полянський, В. Сергійчук, П. Чернега; за заг. ред. В. Піскуп. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. — 252 с.
34. Кузовова Н.М. Голодомор 1932–1933 років на Херсонщині: монографія. Університетська книга, 2023. 372 с.
35. Кузовова, Н.М. Творчість Є.В. Горностаєва на уроках історії [текст] / Н.М.Кузовова // 70-річний шлях Херсонської області – досягнення та перспективи розвитку: Матер. обл. наук-практич. конф. (м. Херсон. 13 березня 2014 р.) / за заг. ред. С.Г.Водотики, Ю.В.Кузьменко. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – 280 с. – С.46-50.
36. Кузовова Н.М. Голодомор 1932-1933 років на уроках історії:методика вибору джерел та протидії фейкам. Актуальні проблеми історичної освіти: Матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції / Редкол.: к.і.н., доц. Н.М.Кузовова (відп. ред.) та ін. Херсон: Вид-во ХДУ, 2021.С.13-17.
37. Літопис цивільного спротиву Херсона у вимірах повно масштабної агресії росії проти України у 2022 році /упоряд.О. В. Черемісін. Суми : Університетська книга, 2023.482 с.
38. Павленко В.Я. Запорозьке козацтво на території Херсонщини. Вид. 2 доповнене. - Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2014. – 79 с.
39. Регіональна історія України: Збірник наукових статей / Гол. ред. В. Смолій; Відп. ред. Я. Верменич. НАН України. Інститут історії України, Відділ історичної регіоналістики. – Вип. 7. – К.: Інститут історії України, 2013. – 234 с.

40. Реєнт О. Лисенко О. «Історичні зошити». Огляд видань інститут історії НАН України. – К., 1997.
41. Ричка В. М. «...И просвети ю крещеньем святым» (Християнізація Київської Русі) / НАН України. Інститут історії України, Центр досліджень з історії Київської Русі. – К.: Інститут історії України, 2013. – 222 с.
42. Херсон 2022: з Україною в серці. Упорядники: Михайленко Г.М., Черемісін О.В. Херсон: Університетська книга, 2024. 306 с.
43. Черкас Б. Західні володіння Улусу Джучи: політична історія, територіально-адміністративний устрій, економіка, міста. (XIII–XIV ст.) / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2014. – 387 с.

Інформаційні ресурси

44. Сайт Інститут історії України НАН України: <http://history.org.ua/uk>
45. Офіційний веб-портал Державної архівної служби України: <https://archives.gov.ua/ua/>
46. Сайт Національна бібліотека України ім. І.В. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>
47. Електронний репозитарій Херсонського державного університету. Режим доступу:
https://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/Library/Resource_2017/Digital_resources_2017/eKhSUIR_2017.aspx
48. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України / <http://mon.gov.ua/>

Література іноземними мовами:

49. Gómez Carrasco, C. J., Monteagudo Fernández, J., & Moreno Vera, J. R. (2023). Teaching history to face the world today: Socially-conscious approaches, activity proposals and historical thinking competencies (p. 270). Peter Lang International Academic Publishers.
50. Gómez, C. (2023). *Re-imagining the teaching of European history: promoting civic education and historical consciousness* (p. 247). Taylor & Francis.

Гарант ОП

(Підпис)

Сергій ВОДОТИКА